

بررسی دگردیس فضاهای جمعی در دوره ایلامی و صفویه

(مقایسه ی تطبیقی چغازنبیل و نقش جهان)^۱

زهرا مجدی*

گروه هنر و معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران، www.zahra.majd@gmail.com

چکیده

فضاهای جمعی از دیرباز در سازماندهی عناصر شهری نقش کلیدی را ایفا می کردند و وجود آن در شهر ایرانی، ضرورتی انکار نشدنی است. ویژگی فضای جمعی را می توان در شهرهای تاریخی از جمله اصفهان پایتخت حکومت صفویه و دشت خوزستان پایتخت حکومت ایلام جستجو کرد. علت انتخاب "چغازنبیل" بدین خاطر بوده که این بنا یکی از شاخص ترین فضای جمعی ساخته شده در تاریخ قبل از اسلام است پیش از اسلام، بنای جمعی با این وسعت ساخته نشده. انتخاب شهر اصفهان نیز برمبنای نزدیکی این پایتخت حکومتی با چغازنبیل خوزستان و نیز وجود بنای جمعی شاخص و حائز اهمیتی "نقش جهان" صورت گرفته است. در واقع سعی بر آن بوده که روند تکامل فضای جمعی در تاریخ پیش از اسلام و پس از آن در یک محدوده ی جغرافیایی و در بناها یی شاخص که دارای ابعاد سیاسی و عبادی و جمعیت مورد بررسی قرار گیرد. در این مقاله سعی شده با استفاده از مقایسه تطبیقی میدان نقش جهان و چغازنبیل، ویژگیهای مشترک و تفاوت های شناسایی شده و با طبقه بندی و تحلیل و بررسی ویژگی این بناها، معنا و خاستگاه نظری آنها استنباط شود. میدان نقش جهان تکامل یافته ی فضای جمعی (چغازنبیل) دوره ایلامیست که متناسب با تغییر نگرش مردم نسبت به رابطه ی میان خود و خدا تکامل یافته است. مقاله حاضر با مقایسه ویژگی های فضاهای جمعی بین این دو دوره ی تاریخی توانسته تا حدودی با بررسی عناصر موجود در این فضاها، خاستگاه نظری و روند تکاملی آنها را مورد بررسی قرار داده و پس از شناخت عناصر کاربردی در فضاهای جمعی، تاثیر نگرش انسان در مورد رابطه ی خود و خداوند در طراحی این فضاها بررسی شده است. نگرشی که سبب بروز تفاوت هایی همچون ابعاد بنا، مکان قرار گیری عناصر، میزان فضای پر و خالی و... در جزئیات و کلیت فضاها شده است.

واژگان کلیدی: چغازنبیل، میدان نقش جهان؛ فضای جمعی، روند تکامل

^۱- برگرفته از پایان نامه ی کارشناسی ارشد نگارنده که در سال ۹۵ در دانشگاه علوم و تحقیقات تهران دفاع شد